

LECTORAAT | VERSTERKEN VAN SOCIALE KWALITEIT

Being there. Samen werken aan het versterken van Sociale Kwaliteit.

Lector dr. Lisbeth Verharen

COLOFON

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen Faculteit Gezondheid, Gedrag en Maatschappij
Kenniscentrum HAN SOCIAAL
Lectoraat Versterken van Sociale Kwaliteit
Postbus 6960
6503 GL NIJMEGEN

Dr. Lisbeth Verharen
E: Lisbeth.Verharen@han.nl
I: www.han.nl/lectoraten

ISBN: 978-90-825205-7-6

Realisatie: HAN Marketing, Communicatie en Voorlichting & HAN Event
Vormgeving binnenwerk: GPC HAN

HAN University of Applied Sciences Press Arnhem, The Netherlands 2017

© Alles uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotografie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteur en uitgever, mits er zorgvuldig verwezen wordt naar de auteur en de uitgever.

Being there. Samen werken aan het versterken van Sociale Kwaliteit.

Intreerede lector Versterken van Sociale Kwaliteit

Dr. Lisbeth Verharen

Rede in verkorte vorm uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van lector Versterken van Sociale Kwaliteit, Kenniscentrum HAN SOCIAAL, bij de faculteit Gezondheid, Gedrag en Maatschappij van Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) op donderdag 21 september 2017.

*Opgedragen aan mijn moeder, die mij leerde
oog te hebben voor verschil in de
mogelijkheden van mensen.*

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	7
1. Sociale Kwaliteit: individu en omgeving	9
Sociale Kwaliteit en participatie	10
Verschil in krachten	11
Omstandigheden van kwetsbaarheid	13
Schaarste en eigen regie	15
Versterken van Sociale Kwaliteit	17
Professioneel kapitaal	19
Versterken van Sociaal Werk	20
2. Het profiel van het lectoraat	23
Meervoudig perspectief	23
Narratief en creatief	24
Inclusief onderzoek	25
Gericht op verbetering en innovatie	25
De inspiratiebronnen	26
3. Activiteiten en plannen	29
De Werkplaats Sociaal Domein	29
Zwaartepunten van de HAN	32
Promotieonderzoek	33
Partner in projecten	34
Plannen	34
Samen werken aan Sociale Kwaliteit	35
<i>Being there</i>	36
Dankwoord	37
Bronnen	39

INLEIDING

Being there heb ik als titel voor deze rede gekozen omdat het ons lectoraat, de drijfveren van onze onderzoeksgroep goed typeert. Met deze rede wil ik u graag meenemen in wat dat betekent voor de keuzen die wij maken, hoe wij te werk gaan en wat wij doen.

Being There is ook een satirische film uit 1979 met Peter Sellers in de hoofdrol. De film is gebaseerd op de roman van Jerzy Kosinski. Sellers speelt Chance, een laaggeletterde tuinman, die door het overlijden van zijn werkgever op straat komt te staan. Hij wordt aangereden door de vrouw van een rijke zakenman die zich over hem ontfermt. Voordat hij het weet wordt Chance beschouwd als een mogelijk opvolger van de president van de Verenigde Staten: door zijn aanwezigheid op dat moment, door gewoon zichzelf te zijn en door de interpretatie die anderen daaraan geven. De film *Being There* gaat over de mens als sociaal wezen; over het sociaal functioneren van mensen, groepen en de samenleving; over hoe mensen met elkaar een werkelijkheid creëren, elkaar beïnvloeden en dingen mogelijk maken. Het gaat ook over hoe slecht mensen soms kijken naar de ander, naar wie de ander in wezen is. U zult in de loop van deze rede ontdekken dat de mens als sociaal wezen de primaire focus van ons lectoraat is.

Being there betekent letterlijk 'aanwezig zijn', 'er zijn'. Deze rede gaat over de aanwezigheid van het lectoraat Versterken van Sociale Kwaliteit in het sociale domein. Over 'er zijn' daar waar het leven van mensen zich afspeelt. Waar Sociale Kwaliteit tot uitdrukking komt en waar mensen Sociale Kwaliteit creëren. Er zijn met oprechte nabijheid zoals Baart (2001) ons heeft geleerd met zijn theorie van de presentie. De mensen zien in al hun kracht en kwetsbaarheid, zodat we er ook echt kunnen zijn daar waar het nodig is. Dat iedere mens er echt mag zijn.

Deze rede wil ik beginnen met nader te verhelderen waar wij in dit lectoraat op gericht zijn, waar wij precies willen zijn en waarom. Kernwoord daarin is Sociale Kwaliteit. Daarna zal ik inzoomen op wat ons lectoraat typeert, hoe wij aanwezig willen zijn, wat wij doen en wat u de komende jaren van ons mag verwachten.

1. SOCIALE KWALITEIT: INDIVIDU EN OMGEVING

Sociale Kwaliteit gaat over de kwaliteit van het leven van individuele mensen in wisselwerking met de kwaliteit van hun sociale omgeving (Siltaniemi & Kauppinen, 2005; Wolf, 2016; <http://www.socialquality.org/theory>). Mensen kun je niet los zien van hun omgeving, zoals ook in de film *Being there* duidelijk wordt. Wie je bent of kunt worden en wat de kwaliteit van je leven is, wordt mede bepaald door je sociale omgeving. En zelf ben je ook weer van invloed op het leven en de omstandigheden van mensen om je heen en op de kwaliteit van de samenleving.

Om te beginnen wil ik met u stil staan bij het begrip omgeving. Misschien kunt u eens het beeld van uw eigen woonomgeving in gedachten nemen: het dorp of de wijk van waaruit u het leven vorm geeft. Wat ziet u? De woningen, de bedrijven, het verkeer, de groenvoorzieningen. Dat noemen we de fysieke omgeving. Ziet u ook de mensen? Wie wonen er in uw omgeving? Zijn het mensen die er al langdurig wonen of sinds kort? Mensen die sterk op elkaar lijken in hun manier van leven of daarin juist verschillen? Met veel of weinig onderling contact?

Misschien dat u hen niet direct in beeld hebt, maar in uw dorp of wijk zijn ook dagelijks tal van mantelzorgers, vrijwilligers en professionals aanwezig om mensen te ondersteunen bij het vorm geven aan hun leven. Daar is een goede reden voor. Niet voor alle mensen in uw omgeving is het namelijk even vanzelfsprekend om de uitdagingen van het leven tegemoet te treden. Mensen in kwetsbare situaties voor wie de kwaliteit van leven onder druk staat bijvoorbeeld door fysieke of psychische beperkingen, eenzaamheid, laaggeletterdheid of armoede. Ziet u hen ook? In uw wijk of dorp?

Misschien ook wat minder zichtbaar, maar zeker ook aanwezig, zijn tal van mensen die op wat meer afstand bijdragen aan de kwaliteit van leven van de mensen om u heen en de kwaliteit van uw omgeving. Managers, beleidsmakers, politici, juristen, ondernemers, onderzoekers. Samen maken we een samenleving, samen werken we aan Sociale Kwaliteit en dragen daarmee bij aan de kwaliteit van leven van een ieder.

The International Association on Social Quality (IASQ) definieert Sociale Kwaliteit als “the extent to which people are able to participate in social relationships under conditions which enhance their well-being, capacity and individual potential”¹. In deze definitie komt de wisselwerking tussen individu en omgeving mooi tot uitdrukking. Het welzijn van mensen, het kunnen floreren als mens, wordt beïnvloed door de mogelijkheden om te participeren in sociale relaties: in informele relaties zoals die met familie, vrienden, burens en collega’s en in formele relaties zoals die met leerkrachten, hulpverleners en gemeenten. Participeren in sociale relaties krijgt vorm op diverse niveaus: op het niveau van het persoonlijk netwerk (micro), de gemeenschap en instituties (meso) en de samenleving en maatschappelijke structuren (macro) (Wolf, 2016).

¹ www.socialquality.org, geraadpleegd op 09-05-2017

Sociale Kwaliteit en participatie

Participeren is dus een belangrijke term in Sociale Kwaliteit. Het zal u niet zijn ontgaan dat de term ‘participatie’ in onze huidige samenleving veelvuldig wordt gebruikt. Sinds de eerste troonrede van Koning Willem Alexander weet iedereen dat we van een verzorgingsstaat verschuiven naar een participatiesamenleving. Een ontwikkeling die al in de vorige eeuw is ingezet en inmiddels tot iedereen is doorgedrongen. Diverse motieven spelen een rol in deze ontwikkeling: ideologische en economische. Vanuit ideologische motieven wordt het accent gelegd op het belang dat iedereen er toe doet en de mogelijkheden moet krijgen om mee te *kunnen* doen in onze samenleving. Dat mensen niet uitgesloten worden van voor hen belangrijke activiteiten, groepen en netwerken. Dat het mensen goed doet om mee te kunnen doen. Dat mensen *willen* participeren en dat we dat samen mogelijk moeten maken. Dit sluit nauw aan bij de elementen uit de definitie van Sociale Kwaliteit die benadrukken dat participeren van belang is voor het welzijn van mensen.

Vanuit economische motieven wordt een accent op participatie gelegd met de bedoeling de kosten van zorg en welzijn terug te dringen. Van mensen met een ondersteuningsbehoefte wordt gevraagd in eerste instantie bij zichzelf en de mensen met wie zij verbonden zijn te rade te gaan. Dat zij participeren in de zorg voor elkaar. En dat iedereen naar vermogen mee moet doen om eigen inkomen te genereren. Participatie betekent dan mee *moeten* doen en legt een grotere verantwoordelijkheid voor welzijn bij het individu en diens informele relaties. Het recht op zorg door de overheid maakt plaats voor zorg alleen daar waar mensen het zelf en met elkaar (tijdelijk) niet redden. In het discours over de participatiesamenleving lopen deze motieven door elkaar. De ene keer voeren de ideologische motieven de boventoon, de andere keer de economische. Het gaat over én beter én goedkoper (Oude Vrielink, Klok & Kolk, 2014).

Sociale Kwaliteit is onlosmakelijk verbonden met de participatiesamenleving: een samenleving waarin mensen naar vermogen mee willen, mogen, kunnen en moeten doen. De participatiesamenleving doet een groot appel op samen leven, op samen doen. Om dit te faciliteren heeft de overheid veel van haar taken en verantwoordelijkheden op het gebied van zorg, jeugd en werk en inkomen overgeheveld naar het lokale niveau, naar gemeenten. De gedachte is dat een gemeente dichter bij de burgers staat en beter kan beoordelen wat de Sociale Kwaliteit in die lokale context is, wat er nodig is om die te versterken en daardoor beter in staat is om maatwerk te leveren.

Naast een transitie van taken en verantwoordelijkheden wordt ook aan een cultuurverandering gewerkt. Dit noemen we de transformatie. Een transformatie van het gedrag: van anders denken, voelen en doen. Dat betekent iets voor iedereen. Van burgers wordt verwacht dat zij bij een ondersteuningsbehoefte eigen verantwoordelijkheid nemen, eigen regie voeren en eerst terugvallen op hun informele relaties voordat zij een beroep doen op professionals (Oude Vrielink et al., 2014). Er wordt veel verwacht van

de eigen krachten van mensen, van hun veerkracht. Enerzijds ligt er veel nadruk op het individu, tot uitdrukking komend in termen als zelfredzaamheid en eigen regie. Anderzijds wordt er veel verwacht van sociale netwerken en gemeenschappen; dat mensen elkaar helpen. Tegelijkertijd is er het besef dat er altijd situaties zullen zijn waarin mensen moeten kunnen terugvallen op professionele vormen van ondersteuning. De transformatie betekent voor deze professionals dat zij minder moeten overnemen van mensen, beter dienen aan te sluiten bij de eigen krachten van mensen en die van de informele sociale relaties en deze krachten dienen aan te spreken.

Vershil in krachten

Eigen kracht is een sleutelwoord in de participatiesamenleving. En ik deel de opvatting dat het voor mensen belangrijk is om gezien te worden in wie zij zijn, waartoe zij in staat zijn. Ook als mensen zelf niet meer geloven in hun eigen krachten. Dat we appelleren aan die krachten, ze zichtbaar maken, aanspreken en mensen ondersteunen bij het verder ontwikkelen van die krachten. Tegelijkertijd vind ik het van belang ons te blijven realiseren dat krachten niet gelijk verdeeld zijn onder de mensen in Nederland en dat dit van invloed is op de mogelijkheden die mensen hebben om te participeren in sociale relaties.

In 2013 waarschuwde het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) (Bijl, Boelhouwer, Pommer & Sonck, 2013) dat kwetsbare groepen hun leefsituatie zien verslechteren en dat achterstellingen in inkomen, opleiding, gezondheid en arbeidsmarkt vaker samenvallen. Mede afhankelijk van de hulpbronnen die een mens ter beschikking staan is hij meer of minder krachtig en machtig. Het gaat om vormen van kapitaal die behulpzaam zijn om levensdoelen te bereiken of als het in het leven (even) tegen zit. Ze zijn van grote invloed op de daadwerkelijke mogelijkheden van mensen, op wie zij kunnen zijn en worden (Nussbaum, 2012; Robeyns, 2005; Sen, 2009, 1999). Het SCP (Vrooman et al., 2014) laat zien hoe mensen in Nederland verschillen op basis van hun persoons-, economisch-, cultureel- en sociaal kapitaal.

Persoonskapitaal gaat over de ‘lichaamseigen’ kenmerken van mensen en bestaat uit:

- Fysieke componenten: lichamelijke kracht en lichamelijke gezondheid (Vrooman et al., 2014).
- Mentale componenten: geestelijke kracht en geestelijke gezondheid. Dit is het psychologisch vermogen ofwel psychologisch kapitaal van mensen om iets te bereiken of te kunnen hanteren zoals zelfvertrouwen, veerkracht en een positief zelfbeeld (Van Regenmortel, 2009; Vrooman et al., 2014). Het onlangs verschenen rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) ‘Weten is nog geen doen’ (2017) benadrukt het belang van psychologisch kapitaal.
- Esthetische componenten: het vermogen om iets te realiseren of te hanteren door zaken als uitstraling en aantrekkelijkheid (Vrooman et al., 2014). In Vlaanderen hoorde ik bijvoorbeeld eens dat een gemeente langdurig werklozen een vergoeding gaf om naar de kapper te gaan, omdat een goed verzorgd uiterlijk de kansen op werk vergroot.

Onder *economisch kapitaal* verstaat het SCP de materiële hulpbronnen inkomen en financieel vermogen. Deze materiële hulpbronnen worden in onze samenleving in belangrijke mate bepaald door zaken als opleiding, beroepsvaardigheden, arbeidssituatie en beroepsniveau en deze rekent het SCP daarom eveneens tot het economisch kapitaal (Vrooman et al., 2014). Sinds de prachtige en met Zilveren Nipkowschijf 2017 bekroonde documentaire *Schuldig*² lijkt in Nederland het bewustzijn toegenomen dat ook in ons land het niet vanzelfsprekend is om financieel rond te komen. Een van de hoofdrolspelers is bijvoorbeeld Ditte, ooit een jetset queen op Ibiza, die na borstkanker, verlies van werk en inkomsten en een verbroken relatie haar uiterste best doet de eindjes aan elkaar te knopen, maar niet ontkomt aan grote financiële stress en problemen. Om uiteenlopende redenen kunnen mensen in de situatie terecht komen dat zij op of onder de armoedegrens leven. In 2014 waren 1,2 miljoen van de Nederlanders arm volgens het niet-veel-maar-toereikend criterium en 810.000 mensen hadden minder budget dan nodig is voor basisbehoeften (SCP, 2016). Er leefden 378.000 kinderen (o t/m 17 jaar) in armoede (SER, 2017).

De hulpbron *cultureel kapitaal* bestaat uit de beheersing van taal en communicatievaardigheden, leefstijl (zoals smaken, voorkeuren en culturele kennis) en symbolische waarderingen (reputatie, titels, eretekens) (Vrooman et al., 2014). Ook op dit gebied zien we grote verschillen in Nederland die van invloed zijn op de mogelijkheden van mensen. Er zijn bijvoorbeeld 2,5 miljoen mensen laaggeletterd (Greef, Segers & Nijhuis, 2017). Zij hebben beperkingen in lezen, schrijven en rekenen en ervaren moeilijkheden op tal van fronten. Digitalisering vervangt in toenemende mate het persoonlijk contact zoals bij het aanvragen van voorzieningen en het maken van afspraken. Voor mensen die laaggeletterd zijn is toegang tot deze voorzieningen en organisaties een terugkerend probleem, terwijl juist zij relatief vaak aangewezen zijn op dergelijke voorzieningen. Geuns (2017) spreekt over een bureaucratische paradox: we vragen de meeste bureaucratische vaardigheden van die mensen die er het minste over beschikken. Bovendien vormt geletterdheid een belangrijke basis voor gezondheidsvaardigheden (Fransen, Stronks & Essink-Bot, z.d.). Het SCP schaaft opleiding onder economisch kapitaal, maar de relatie met cultureel kapitaal is evident. Opleidingsniveau is niet alleen van invloed op de verwerving van inkomen via arbeid, maar ook op het ontwikkelen van vaardigheden die de mogelijkheden van mensen op diverse levensgebieden mede bepalen, bijvoorbeeld gezondheid (Rademakers, 2014). In Nederland zien we duidelijke gezondheidsverschillen tussen hoog- en laagopgeleiden (Vrooman et al., 2014). Daarin speelt inkomen een rol, maar ook ontwikkelde gezondheidsvaardigheden en de culturele omgeving waarvan je onderdeel uitmaakt.

Het *sociaal kapitaal* van mensen ontstaat in de relaties die zij met anderen hebben (idem). Relaties met anderen leveren mogelijkheden tot emotionele en materiële steun, advies en informatie en gezelschap

² Schuldig. Wie betaalt de rekening?, 6-delige tv documentaireserie over hoop, wanhoop en veerkracht in een buurt verbonden door schulden, NPO/HUMAN, november-december 2016, <https://www.human.nl/schuldig>

(Wolf, 2016). Er zijn drie vormen van sociaal kapitaal: *bonding*, *bridging* en *linking*. *Bonding* kenmerkt zich door sterke banden tussen mensen in relatief homogene groepen. Relaties met mensen waar je op kunt rekenen op momenten dat het moeilijk is, maar die ook op jou rekenen. *Bridging* sociaal kapitaal ontstaat in relaties met zwakkere banden en meer heterogene netwerken. Hier ontstaat toegang tot andere werelden: tot kennis, informatie en vaardigheden waarover je zelf niet of minder beschikt. *Linking* sociaal kapitaal gaat over relaties met mensen die over een relatieve machtspositie beschikken, met kapitaalkrachtige en invloedrijke mensen (Putnam 2000; Hawkins & Mauer, 2012). We kennen allemaal wel voorbeelden van hoe mensen via hun sociale relaties een nieuwe baan weten te verwerven. Een eenvoudig voorbeeld dat het belang van sociale relaties duidelijk maakt. Er is ook een keerzijde aan sociaal kapitaal. Groepen met nauwe banden kunnen bijvoorbeeld de leden belemmeren om stappen te zetten buiten de groep terwijl dat juist zou kunnen leiden tot vergroten van hun mogelijkheden (Engbersen, 2003).

Sociale relaties kennen een kwantitatieve kant (het aantal relaties) en een kwalitatieve (de betekenis van die relaties). Hoewel eenzaamheid met meer zaken samenhangt dan enkel de kwantiteit en kwaliteit van relaties, zegt het feit dat in 2012 bijna 40% van de bevolking van 19 jaar en ouder aangaf zich eenzaam te voelen en ruim 8% ernstig of zeer ernstig eenzaam wel iets over het verschil in sociaal kapitaal³.

De persoonlijke, economische, culturele en sociale hulpbronnen waarover mensen kunnen beschikken staan in wisselwerking tot elkaar en zijn van invloed op de keuzemogelijkheden van mensen in het leven; op wie zij kunnen zijn en worden en op het ervaren van kracht.

Omstandigheden van kwetsbaarheid

Naast krachtig zijn mensen ook kwetsbaar. Kwetsbaarheid hoort bij het leven. Het is inherent aan mens zijn. Iedereen kan op elk moment geraakt worden. Daar leven we allemaal dagelijks mee. Daarin zijn we gelijk. Naast kwetsbaar zijn, kunnen omstandigheden waarin mensen leven hen ook kwetsbaar maken (Baart, 2013; Van Ewijk, 2014). Daarin zijn we niet gelijk. De totale hoeveelheid persoons-, economisch-, cultureel- en sociaal kapitaal waarover mensen beschikken is van invloed op de mate waarin zij in staat zijn tegenslagen in het leven op te vangen. Kwetsbaarheid ontstaat niet sec door achterstand in hulpbronnen, maar in de interactie tussen de hulpbronnen, de persoon en de omgeving (Van Ewijk, 2014). Het ontbreken van kapitaal is dus niet bepalend voor kwetsbaarheid maar is wel van invloed daarop.

³ <https://www.volksgezondheinzorg.info/onderwerp/eenzaamheid/cijfers-context/huidige-situatie#node-percentage-volwassenen-dat-zich-eezaam-voelt> geraadpleegd op 16 mei 2017

Er is een wisselwerking tussen de verschillende kapitaalbronnen. Achterstand op het ene gebied kan achterstand op andere gebieden veroorzaken. En sommige achterstanden hebben consequenties voor een heleboel aspecten van het leven.

Denk bijvoorbeeld aan de invloed van sociaal kapitaal op de (on)mogelijkheden in het leven van mensen. Het ontbreken van toegang tot sociale netwerken kan consequenties hebben voor toegang tot de arbeidsmarkt met consequenties voor het inkomen, huisvesting en mogelijkheden voor het kiezen van een levensstijl. Wolff en De-Shalit (2013) introduceren daarvoor het concept *corrosive disadvantages*, ondermijnende achterstanden.

Het SCP (Vrooman et al., 2014) onderscheidt in Nederland twee groepen die te kampen hebben met diverse achterstanden die met elkaar lijken samen te hangen, elkaar versterken en hun weerslag hebben op diverse aspecten van het leven. De eerste groep noemt het SCP 'het precariaat', de tweede groep 'de onzekere werkenden', respectievelijk 15% en 14% van de Nederlandse bevolking.

Mensen uit 'het precariaat' zijn het meest kwetsbaar. Zij blijven op de gehele linie achter: ze zijn het laagst opgeleid en het vaakst afhankelijk van een uitkering of een karig pensioen. Zij hebben vaak een huurwoning en nauwelijks vrij vermogen. Dit is bijvoorbeeld de groep die niet, zoals veel hoger opgeleiden wel doen, in de gelegenheid is om eerder met pensioen te gaan. Mensen uit deze groep zijn het meest ongezond en het vaakst te zwaar. Zij hebben de kleinste sociale netwerken, de minst luxueuze levensstijl, de geringste digitale vaardigheden en de slechtste beheersing van de (Engelse) taal (Vrooman et al., 2014).

In de groep 'onzekere werkenden' is het opleidingsniveau van mensen wat hoger. In vergelijking met 'het precariaat' hebben zij een betere beheersing van de Engelse taal en meer digitale vaardigheden. Bij hen wordt kwetsbaarheid veroorzaakt door een onzekere arbeidsmarktpositie vanwege tijdelijke contracten of werkloosheid, een laag inkomen, het laagste vrije vermogen en vaak schulden of een koopwoning met een onderwaterhypotheek. Zij beschikken in vergelijking met andere Nederlanders over het minste mentale kapitaal en hebben de meeste twijfel aan hun eigen aantrekkelijkheid. We zien dat flexibilisering op de arbeidsmarkt leidt tot psychologische onzekerheid zoals stress en gebrek aan erkenning (Kremer, Went & Knottnerus, 2017).

Het onderzoek van het SCP toont een duidelijke relatie aan tussen het totale kapitaal van mensen en hun levensuitkomsten. Mensen met een hoger opleidingsniveau en hoger inkomen/vermogen zijn gezonder en gelukkiger, hebben meer sociaal kapitaal en een luxere levensstijl. Mensen met een groot persoonskapitaal hebben vaker een hoger inkomen en een hoger opleidingsniveau, meer kansen op de arbeidsmarkt en zijn tevredener over hun leven. Mensen verschillen in het totaal aan hulpbronnen waarover zij kunnen beschikken en dat heeft gevolgen voor hun mogelijkheden. Cumulatie van sociale

achterstand betekent leven in kwetsbare omstandigheden en kan leiden tot sociale uitsluiting.

De participatiesamenleving stelt de krachten van mensen centraal. Het doet mensen goed dat gezien wordt waartoe zij in staat zijn, dat zij er toe doen, mee kunnen en mogen doen en voor vol worden aangezien. Miskennis van hun krachten heeft grote impact op het welbevinden, op het zelfrespect. Miskennis van de omstandigheden waarin mensen verkeren eveneens. Gezien worden is voor mensen van groot belang: erkenning van heel de mens (Van Heijst, 2008). Gezien worden in hun krachten, zonder de ogen te sluiten voor sociale ongelijkheden die hen kwetsbaarder maken (Van Regenmortel, 2009).

Schaarste en eigen regie

Persoonlijke, economische, culturele en sociale rijkdom is geen garantie voor kwaliteit van leven. Het is er wel op van invloed. Het zijn zogenaamde beschermende factoren (Bakker, 1999). Het beïnvloedt de keuzemogelijkheden van mensen; wie zij kunnen zijn en worden; hoe zij kunnen participeren in sociale relaties. Er is een verschil tussen veel, genoeg, weinig en een tekort aan kapitaal zonder dat daar altijd objectieve normen voor zijn. Wat voor de één toereikend is, kan voor een ander in andere omstandigheden een tekort betekenen. Voor economisch kapitaal hanteert het SCP wel twee grenzen om iets over armoede in Nederland te kunnen zeggen:

- Het basisbehoeftebudget. Dit omvat de minimale uitgaven van een zelfstandig huishouden aan onvermijdbare, basale zaken zoals voedsel, kleding en wonen. In 2014 was dit voor een alleenstaande € 971 per maand.
- Het niet-veel-maar-toereikend budget. Hierbij wordt ook rekening gehouden met zeer wenselijke uitgaven, zoals het lidmaatschap van een sport- of hobbyclub of een korte vakantie. Dit bedroeg in 2014 voor een alleenstaande € 1063 per maand⁴.

Bij weinig of een tekort aan kapitaal spreken we van schaarste en dankzij onderzoek door Mullainathan en Shafir (2013) weten we inmiddels hoe dat het gedrag van mensen beïnvloedt. Deze inzichten dragen bij aan de erkenning van de moeilijke omstandigheden waarin mensen verkeren die in schaarste leven. Tegelijkertijd bieden deze inzichten aanknopingspunten voor de ondersteuning van deze mensen, zoals bijvoorbeeld uitgewerkt in de methode *mobility mentoring* waarmee nu in Nederland experimenten worden gedaan (Jungman & Wesdorp, 2017; Geuns, 2017).

⁴ https://digitaal.scp.nl/armoedein kaart2016/waar_ligt_de_armoedegrens/ geraadpleegd op 16 mei 2017

Schaarste neemt bezit van het denken; alle aandacht gaat naar de onvervulde behoefte. Schaarste is er feitelijk, maar het is ook een subjectieve waarneming onder invloed van de cultuur waarin we leven. Door schaarste focust een mens op zo efficiënt mogelijk omgaan met de beschikbare middelen, maar focus op één ding leidt tot verwaarlozing van andere zaken. Schaarste leidt tot tunnelvisie, het vernauwt je blikveld. Je verdringt zaken die afleiden van waarop je gefocust bent, waar je door in beslag wordt genomen. Het lukt niet om aandacht te hebben voor andere belangrijke dingen. Schaarste vermindert de bandbreedte, zoals Mullainathan en Shafir dat noemen. Leven in omstandigheden van schaarste beperkt de reële keuzemogelijkheden van mensen, is van invloed op de kwaliteit van leven en belemmert de mogelijkheden tot eigen regie (Brummel, 2017; Geuns, 2017; Wolf, 2016; Wolff & De-Shalit, 2013).

In het discours over de participatiesamenleving is – naast eigen kracht – ‘eigen regie’ nog zo’n sleutelwoord. Verkooijen (2006) omschrijft eigen regie als het organiseren/coördineren van het eigen leven met als doel een goed leven in eigen ogen. Eigen regie heeft te maken met greep hebben op het leven. In termen van *empowerment* gaat het over *mastery* (Van Regenmortel, 2011). In sommige situaties en omstandigheden is dat knap lastig. De eigen regie wordt niet vergroot door tegen deze mensen te zeggen dat ze die moeten nemen. Paul, de hulpverlener in de documentaire *Schuldig*, is daar glashelder over. “Je moet ontzorgen” zegt hij. “Eigen regie lukt niet als je hoofd overloopt”.

De WRR (2017) spreekt van een redzaamheidsparadox: de grote nadruk op eigen kracht, eigen regie en eigen verantwoordelijkheid verkleint de zelfredzaamheid van mensen juist. Ook de commissie innovatie zorgberoepen & opleidingen (Van Vliet, Grotendorst & Roodbol, 2016) zegt dat veel mensen eigen regie willen en kunnen nemen, maar dat dit niet voor iedereen in gelijke mate haalbaar is. Eenzaamheid, laaggeletterdheid en sociaal economische verschillen noemt de commissie als factoren die hierop van invloed zijn. Eigen kracht en eigen regie dienen hand in hand te gaan met gedeelde verantwoordelijkheid (Van Regenmortel, 2011).

Versterken van eigen regie van mensen vraagt om het creëren van mogelijkheden, opdat ook de meest kwetsbaren tot hun recht kunnen komen. Als samenleving moeten we voorbij ‘blame, shame or pity’ zien te komen, zoals van Regenmortel (2015) dat zo mooi noemt. Eigen regie wordt niet versterkt door de vraag naar wie er schuldig is aan de situatie, bijvoorbeeld in het geval van armoede. Eigen regie neemt ook niet toe als mensen het gevoel hebben dat zij zich dienen te schamen voor hun situatie en al helemaal niet wanneer we mensen in kwetsbare omstandigheden als zielig beschouwen. Wat helpt is het erkennen van de omstandigheden van kwetsbaarheid en het bieden van perspectief. Het helpt mensen als zij perspectief hebben op verbetering van hun situatie en wat zij daar zelf, samen met anderen aan kunnen doen. Er is behoefte aan een reëel perspectief: een perspectief dat past bij hun kwetsbaarheden en hun krachten (Van Hal, Van Meershoek, Nijhuis & Horstman, 2013; Van Regenmortel, 2015; Wolf, 2016).

Perspectief kan ontstaan door - om in termen van Wolff en De-Shalit (2013) te spreken - oog te hebben voor de *fertile functionings* om achterstanden te doorbreken. Dat wat een *corrosive disadvantage* kan zijn, zoals beperkte mogelijkheden in het aangaan van sociale banden, kan tegelijkertijd een aanknopingspunt vormen voor het doorbreken van achterstand. Dat betekent niet dat het volstaat om de persoon in contact te brengen met andere mensen. Het is maar de vraag of die nieuwe contacten daadwerkelijk tot uitwisselingen gaan leiden en of die contacten bijdragen aan de kwaliteit van leven van de persoon. Structurele belemmeringen (*structural constraints*) zoals wetgeving en overheersende sociale normen kunnen een rol spelen. Maar ook aangeleerde voorkeuren (*adaptive preferences*) zoals de diepe overtuiging en ervaring dat erbij horen en mee mogen doen voor jou maar heel beperkt haalbaar is (Brummel, 2017; Jansen & Verharen, 2017; Robeyns, 2005). Dergelijke belemmeringen vragen om andere ingrepen dan enkel mensen met elkaar in contact brengen.

Het verschil in kapitaal tussen mensen in Nederland heb ik laten zien om ons er van bewust te zijn dat er verschil is, dat er mensen om ons heen zijn die op achterstand staan, dat we daar de ogen niet voor mogen sluiten. Het doorbreken van die achterstellingen is niet een kwestie van enkel toevoegen van kapitaalbronnen aan het leven van een individu, het op het hart drukken dat hij eigen regie moet nemen, of het inzetten op het vergroten van de vaardigheden van een persoon. Het vraagt meer: het vraagt naast een individueel proces van versterking om het veranderen van de sociale, materiële en culturele omgeving, waardoor de mogelijkheden van mensen worden vergroot (Wolff & De-Shalit, 2013). Het vraagt om Sociale Kwaliteit!

Versterken van Sociale Kwaliteit

Met ons lectoraat Versterken van Sociale Kwaliteit leggen wij de focus op Sociale Kwaliteit als een middel voor het doorbreken van achterstellingen, voor het creëren van reële perspectieven voor mensen in kwetsbare omstandigheden. De Sociale Kwaliteit van een samenleving kan begrepen worden door te kijken naar vier condities oftewel vier voorwaarden: sociaal economische zekerheid, sociale inclusie, sociale cohesie en sociale empowerment (Philips, 2011; Wolf, 2016; www.socialquality.org/theory/⁵). Sociaal economische zekerheid is gericht op sociale rechtvaardigheid. Het verwijst naar het borgen van de basisbehoeften van de mens in zijn bestaan via mensenrechten, wetgeving en voorzieningen. Sociale inclusie is gericht op gelijkwaardigheid; het tegengaan van mechanismen van uitsluiting door de responsiviteit en toegankelijkheid van groepen, gemeenschappen en systemen. Sociale cohesie kent solidariteit als onderliggende waarde en duidt op samenhang op basis van gedeelde normen en waarden, (h)erkenning en respect en wederkerigheid. Sociale empowerment is gericht op menselijke waardigheid tot uitdrukking komend in de mogelijkheden tot zelfbeschikking en persoonlijke ontwikkeling, ondersteund en versterkt door relaties en structuren.

5 <http://www.socialquality.org/theory/> geraadpleegd op 13-05-2017

Sociale Kwaliteit		
Voorwaarden	Via	Gericht op
Sociaal Economische Zekerheid	Borgen van essentiële bestaansvoorwaarden voor ieder mens via mensenrechten, wetgeving en voorzieningen	Sociale rechtvaardigheid
Sociale Inclusie	Responsiviteit en toegankelijkheid van groepen, gemeenschappen en systemen	Gelijkwaardigheid
Sociale Cohesie	Gedeelde normen en waarden, erkenning en respect, wederkerigheid	Solidariteit
Sociale Empowerment	Mogelijkheden tot zelfbeschikking, ondersteund en versterkt door relaties en structuren	Menselijke waardigheid

Sociale Kwaliteit gaat over de kwaliteit van gemeenschappen en samenlevingen die van invloed is op de kwaliteit van leven van individuen. Sociale Kwaliteit staat onder druk wanneer niet (voldoende) wordt voldaan aan de voorwaarden van sociaal economische zekerheid, sociale inclusie, sociale cohesie en sociale empowerment. Gevolgen zijn bijvoorbeeld armoede en eenzaamheid. Gevolgen die inspanningen vragen om de Sociale Kwaliteit en daarmee de individuele levenskwaliteit te versterken. Versterken van de mogelijkheden van mensen om deel te nemen aan het sociale en economische leven, onder condities die hun welbevinden en individuele potenties stimuleren (Den Hartog & Smet, 2011).

Brummel (2017) laat in haar proefschrift bijvoorbeeld zien hoe aangeleerde voorkeuren (*adaptive preferences*), structurele belemmeringen (*structural constraints*) en ondermijnende achterstanden (*corrosive disadvantages*) van invloed zijn op sociale inclusie in een wijk. En hoe inzetten op sociale banden (een *fertile functioning*) bij kan dragen aan het versterken van sociale inclusie. Daarin zijn informele partijen belangrijk zoals burens, vrijwilligers en burgerinitiatieven, maar ook formele partijen zoals professionals. Met de beweging richting een participatiesamenleving voltrekken zich in onze samenleving grote veranderingen die van invloed zijn op de kwaliteit van leven van mensen en op de Sociale Kwaliteit van gemeenschappen en de samenleving. We moeten daarbij scherp blijven op het ontstaan van omstandigheden die kwetsbaarheid veroorzaken of in stand houden en die de participatie en eigen regie van mensen beperken. En we moeten scherp blijven op de mogelijkheden voor het bieden van perspectief voor mensen in kwetsbare situaties door het versterken van Sociale Kwaliteit. Daar zijn professionals voor nodig!

Professioneel kapitaal

Vanuit economische motieven voor de verschuiving naar een participatiesamenleving wordt gesnoeid in professionele inzet in zorg en welzijn. Zonder de waarde van vrijwillige inzet te kort te willen doen, pleit ik voor een herwaardering van professionele inzet, voor (h)erkenning van de waarde daarvan. Het welzijn van mensen, gemeenschappen en de samenleving verdient de inzet van professioneel kapitaal, een term die is gemunt door Hargreaves en Fullan (2013). Professionals die van liefde voor mensen een vak hebben gemaakt. Die kennis en inzicht hebben opgebouwd over het fysiek, psychisch en sociaal functioneren van mensen en hun contexten en zich op dit terrein voortdurend verder ontwikkelen. Die in staat zijn met praktische wijsheid verstandige beslissingen te nemen in complexe omstandigheden en die beschikken over sociale netwerken die hen toegang geven tot nieuwe kennis om het werk zo goed mogelijk te kunnen doen. Professionals die kundig zijn in het begeleiden van mensen, groepen, netwerken en gemeenschappen bij het omgaan met de fysieke, psychische en sociale uitdagingen in het leven. Die staan voor kennis, kunst en kunde die je wel van professionals, maar niet van iedere vrijwilliger mag verwachten (Engbersen & Rensen, 2014; Hargreaves & Fullan, 2013; Peeters, 2016; Trappenburg, 2016; Verharen, 2013, 2016). Juist voor mensen met achterstanden in persoonlijk, cultureel, sociaal en economisch kapitaal, mensen in kwetsbare omstandigheden, is het van belang dat zij niet aan hun lot worden overgelaten en kunnen rekenen op professioneel kapitaal.

In ons lectoraat Versterken van Sociale Kwaliteit richten we daarbij de focus op sociaal werkers. De professionals die:

- zich richten op het tot hun recht komen van mensen in wisselwerking met hun omgeving,
- kennis dragen over het sociaal functioneren van mensen en hun contexten en deze kennis inzetten voor het versterken van Sociale Kwaliteit,
- factoren signaleren die sociale ongelijkheid veroorzaken of in stand houden en werken aan veranderingen die sociale rechtvaardigheid, gelijkwaardigheid, menselijke waardigheid, solidariteit en vrijheid bevorderen,
- werken aan zelfbeschikking, veerkracht en weerbaarheid, aan sociale inclusie en sociale cohesie,
- zich bewegen tussen activeren en hulpverlening, gericht zijn op individuen en het collectief en op de materiële en immateriële aspecten van het dagelijks leven van mensen (IFSW, 2014; Landelijk Opleidingsdocument Sociaal Werk, 2017; Linders & Verharen, 2017; Schilder, 2014; Van Ewijk, 2012, 2014; Verharen, 2010, 2016).

Het is niet de bedoeling ons exclusief te richten op het sociaal werk. Sociaal werkers zijn niet de enigen die bijdragen aan het versterken van Sociale Kwaliteit. Zij zijn belangrijke spelers, maar het vraagt om samenspel. Het samenspel tussen burgers, vrijwilligers, professionals en beleidsmakers.

Samenspel tussen professionals uit verschillende domeinen zoals welzijn, zorg en sport (Jansen, Veldboer & Verharen, 2017; Sennett, 2012; Verharen, 2016). Partners die samen het verschil kunnen maken voor mensen in kwetsbare posities en omstandigheden. Mensen die het verdienen dat de samenleving investeert in hoogwaardige professionele ondersteuning van de Sociale Kwaliteit in lokale contexten. Zeker in een samenleving die een groot appel doet op eigen kracht, eigen regie en informele netwerken mag dit worden verwacht. Met ons praktijkgerichte onderzoek dragen wij graag bij aan het opleiden van goed toegeruste professionals die een bijdrage kunnen leveren aan het versterken van Sociale Kwaliteit en het op peil houden van die professionaliteit, in ieder geval die van het sociaal werk.

Versterken van Sociaal Werk

Met deze focus op het *Sociaal Werk* begeven wij ons in goed gezelschap. De rapporten *Meer van Waarde* (Verkenningcommissie Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs, 2014) en *Sociaal Werk op Solide Basis* (Gezondheidsraad, 2014) hebben een belangrijke impuls gegeven aan het herbezinnen op de positie, identiteit en professionalisering van het sociaal werk en de opleidingen sociale studies. Concreet heeft dit geleid tot een nieuw landelijk opleidingsprofiel, het formuleren van een gezamenlijke *body of knowledge* en het bundelen van de krachten van de brancheorganisatie Sociaal Werk Nederland, de beroepsverenigingen BPSW en BV Jong, de vakbonden FNV Zorg en Welzijn en CNV Zorg & Welzijn, de Vereniging Hogescholen, de MBO-raad en kennisinstituut Movisie in het Landelijk Actieprogramma Professionalisering Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening⁶.

Onderzoek is van belang voor het versterken van het sociaal werk. We hebben onderzoek nodig naar, om in termen van Van Ewijk (2012) te spreken, de vraag “Wat is goed sociaal werk?”. Met onderzoek kunnen we de kwaliteit van het sociaal werk onder de loep nemen door te kijken naar:

- Wat is ethisch goed (normatieve dimensie)?
- Wat is goed vakmanschap (instrumentele dimensie)?
- Wat is relationeel goed (persoonlijke dimensie)?
- Wat is goed voor de doorontwikkeling van het beroep (collectieve dimensie)? (De Jonge, 2016; Van Ewijk, 2012, 2014; Van der Laan, 1990).

Dergelijk onderzoek wordt gedaan door inmiddels tal van lectoraten verenigd in het lectorenplatform Sociaal Werk (voorheen lectorenplatform Zorg & Welzijn), de Werkplaatsen Sociaal Domein, academische werkplaatsen en landelijke kennisinstituten.

6 Zie: www.professionalisereninwelzijn.nl geraadpleegd op 4-7-2017

Het onderzoek van ons lectoraat Versterken van Sociale Kwaliteit draagt daaraan bij, specifiek voor de rol van sociaal werkers in het versterken van Sociale Kwaliteit in een transformerend sociaal domein.

Daar liggen uitdagingen voor het sociaal werk en de opleidingen: de uitdaging om te vertolken wat ze in de dagelijkse praktijk aan knelpunten in Sociale Kwaliteit signaleren en hoe beleid daarop van invloed is (Spierts, 2017); de uitdaging om te onderzoeken hoe *corrosive disadvantages*, *structural constraints* en *adaptive preferences* de kwaliteit van leven van mensen en de Sociale Kwaliteit van gemeenschappen beïnvloeden; de uitdaging om dergelijke factoren aan te pakken door in te zetten op *fertile functionings* die sociaal economische zekerheid, sociale inclusie, sociale cohesie en sociale empowerment versterken; de uitdaging om dat te doen in een goed samenspel met burgers, vrijwilligers, ervaringsdeskundigen en professionals uit andere domeinen en de uitdaging om de rol en de meerwaarde van het sociaal werk hierin te expliciteren, te onderbouwen en door te ontwikkelen.

2. HET PROFIEL VAN HET LECTORAAT

Tot dusverre heb ik uitgelegd waar dit lectoraat zich op richt: waar wij voor gaan en waar wij willen zijn. *Being there* waar mensen in kwetsbare posities en omstandigheden verkeren. *Being there* waar de Sociale Kwaliteit onder druk staat. *Being there* waar informele en formele partijen samen willen bijdragen aan het versterken van Sociale Kwaliteit. *Being there* als het gaat om de rol van sociaal werk daarin en het versterken van sociaal werk.

Nu wil ik graag met u stil staan bij *hoe* wij daar een bijdrage aan willen leveren, wat ons profiel is en wat u de komende jaren van ons mag verwachten. Met het team van het lectoraat hebben we de afgelopen maanden in een aantal sessies geëxpliciteerd wat onze manier van onderzoek bedrijven typeert; waar wij in herkend en op aangesproken willen worden. Daarin zijn vier kwaliteitsdimensies te herkennen die passen bij onderzoek naar Sociale Kwaliteit en naar sociaal werk: een wetenschappelijke-, een praktijk-, een ethische- en een politieke dimensie (Lorenz, 2017).

De wetenschappelijke dimensie betreft het positie kiezen in onderzoeksmethodologie en committeren aan de wetenschappelijke principes die daaruit voortvloeien. De praktijkdimensie betekent de verantwoordelijkheid om alle betrokkenen uit de praktijk een kritische stem te geven in het onderzoek en vraagt om een participatieve benadering ook als het onderzoek meer kwantitatief van aard is.

De ethische dimensie houdt in dat in alle fasen en rond alle aspecten van een project ethische overwegingen noodzakelijk zijn. De politieke dimensie volgt uit het feit dat het onderzoek gericht is op versterken van condities die verantwoorde sociale veranderingen promoten vanuit waarden als rechtvaardigheid, gelijkheid, solidariteit en menselijke waardigheid.

Vanuit deze vier dimensies volgt een aantal kenmerken die leidend zijn in ons onderzoeksprofiel: een meervoudig perspectief; narratief onderzoek met gebruik van creatieve middelen; inclusief onderzoek; gericht op verbetering en innovatie; met de theorie van Sociale Kwaliteit, de *Capability Approach* en het *Empowermentparadigma* als belangrijkste inspiratiebronnen.

Meervoudig perspectief

Bij de oprichting van dit lectoraat, elf jaar geleden, is gekozen voor de naam Lokale Dienstverlening vanuit Klantperspectief. Inmiddels hebben we binnen de lokale dienstverlening een specifieke focus aangebracht door in te zoomen op die dienstverlening die gericht is op het versterken van Sociale Kwaliteit en mede om die reden gekozen voor de nieuwe naam. Tevens is besloten klantperspectief niet meer aan de naam toe te voegen. Aan iedere benaming kleven associaties. Bij klant is dat die van afnemer van commerciële diensten en producten. Het lectoraat focust op andere vormen van dienstverlening,

namelijk die geleverd worden door mantelzorgers, vrijwilligers en professionals (in het bijzonder sociaal werkers). Vormen van dienstverlening die een basis kennen in barmhartigheid, solidariteit, wederkerigheid en professionaliteit. Maar het principe dat met klantperspectief bij de oprichting van het lectoraat werd bedoeld is essentieel. Het consequent vertrekken vanuit het perspectief van de mensen waar het in wezen om gaat. De mensen die balanceren tussen kracht en kwetsbaarheid. Het willen kennen van hun ervaringen en behoeften; waar zij naar verlangen en streven, waar zij aan gehecht zijn, wat er voor hen echt toe doet. Inzicht in hun leefwereld door in dialoog de feiten, normen en expressies die in het geding zijn te verkennen. Dit insidersperspectief is cruciaal om te weten wat het goede is om te doen (Van Biene, 2007; Van der Laan, 1990; Leest & Baart, 2016; Van Regenmortel, 2015). Tegelijkertijd is dit niet het enige perspectief dat van waarde is in het herkennen van aangrijpingspunten voor het versterken van Sociale Kwaliteit. Op allerlei plaatsen worden lokale aanpakken ontwikkeld. Aanpakken die niet neutraal zijn, omdat de kwesties normatief geladen zijn. Daarin zijn verschillende perspectieven belangrijk. Sociale Kwaliteit realiseren we samen. Diversiteit aan stemmen is van belang voor het beter begrijpen van wat zich in lokale contexten voltrekt en waar de mogelijkheden liggen voor verbeteringen en innovaties. De stemmen van burgers, ervaringsdeskundigen, vrijwilligers, professionals, organisaties, beleidsmakers en financiers moeten daarin worden gehoord. Een meervoudig perspectief is nodig zoals wij dat binnen ons lectoraat bijvoorbeeld hanteren bij het evalueren van sociale interventies.

Narratief en creatief

Startpunt van veel van onze projecten is narratief onderzoek. We halen de verhalen op van mensen in kwetsbare situaties om beter te begrijpen wat het betekent om in die omstandigheden te leven, wat de ervaringen van deze mensen zijn, hoe zij leven en wat hen helpt of kan helpen. Zo zijn wij nu bezig om de verhalen op te halen van jongvolwassenen met een licht verstandelijke beperking die zelfstandig wonen over hoe zij het omgaan met geld ervaren en wat daarin voor hen ondersteunend is. Verhalen halen we op om daaruit aanknopingspunten te destilleren voor versterken van Sociale Kwaliteit en verbetering van professioneel handelen en beleid. Onze samenleving is behoorlijk talig, terwijl het lang niet voor iedereen even makkelijk is zich in een gesprek tot uitdrukking te brengen. Daarom gebruiken we in toenemende mate in ons onderzoek creatieve middelen om verhalen op te halen. Denk aan *photovoice*, *raps* en *graffiti*. De sociaal werk opleidingen van de HAN met hun roots onder meer in de Kopse Hof opleiding⁷ (Willemsen, 2008) vormen daarvoor een goede voedingsbodem. Wij worden omringd door collega's die goed thuis zijn in het gebruik van creatieve middelen.

⁷ Opleiding voor jeugdleiders en opbouwwerkers uit 1956 met in het curriculum veel aandacht voor het 'ludische': spel, muziek, dans en expressie. De Kopse Hof is een van de voorgangers van de huidige opleidingen voor sociaal werk bij de HAN.

Met hen zoeken we samen hoe we mensen in kwetsbare omstandigheden via onderzoek een stem kunnen geven en welke communicatievormen daarbij behulpzaam kunnen zijn.

Inclusief onderzoek

Tegelijkertijd participeren in veel van onze onderzoeken ervaringsdeskundigen als partner in het project. Zij helpen ons de goede vragen te stellen en denken mee in ontwikkelingen en evaluaties. Het perspectief van mensen in kwetsbare omstandigheden is breder dan het perspectief van deze co-onderzoekers. Zij zijn immers maar enkele representanten van de betreffende groep, maar zij helpen ons wel om vanuit een ander perspectief te kijken naar de vragen die wij stellen, de data die wij verzamelen, de analyse daarvan, de conclusies die we trekken en de producten die wij ontwikkelen. Zij brengen het insidersperspectief in: het weten van de betekenis van leven in omstandigheden van achterstand en het weten welk beleid of welke sociale interventies werkzaam zijn in processen van empowerment. Belangrijk bijkomend effect en doel is dat zij door deelname aan het project zichzelf kunnen versterken. Zij worden aangesproken op hun expertise, hun kennis en kunde.

Het vraagt wel wat van iedereen. Bij het ontwerpen van onderzoek doet het een appel op de vraag hoe inclusief je kunt zijn. Wat er mogelijk en nodig is om samen de vragen te bepalen, samen data te verzamelen, samen te analyseren, samen betekenis te geven aan de uitkomsten. Het vraagt om investeren in de relatie (Abma et al., 2014; Hermsen et al., 2017). Werken op basis van partnerschap is een kunst en kunde (Jansen et al., 2017; Jansen et al., 2015). Wij staan voor goed onderzoek waarbij de mens centraal staat en waarbij we kijken naar alles en iedereen die er toe doet. Zo verkrijgen wij samenhangende inzichten op Sociale Kwaliteit en het versterken daarvan en kunnen we met ons onderzoek een maatschappelijke bruggenbouwer zijn.

Gericht op verbetering en innovatie

Met ons praktijkgerichte onderzoek willen wij een bijdrage leveren aan kennisontwikkeling over én het daadwerkelijk versterken van Sociale Kwaliteit van lokale en regionale contexten en aan het verbeteren van de kwaliteit van leven van mensen in omstandigheden van kwetsbaarheid. We richten ons op 'what is' én 'what should be', op 'to prove' én 'to improve' (Van Regenmortel, Steenssens & Steen, 2016), waarbij het realiseren van maatschappelijke impact voorop staat. Daarbij hebben wij een voorkeur voor vormen van participatief actieonderzoek (Boog, 2007; Coenen, 2012; Migchelbrink, 2016); een methode die gericht is op het realiseren van veranderingen en verbeteringen in lokale praktijken samen met degenen die bij het vraagstuk betrokken zijn.

Dat betekent dat wij met onderzoek bijdragen aan contextuele kennisontwikkeling. Dat neemt niet weg dat dergelijke kennis ook bruikbaar kan zijn voor andere contexten. Met praktijkgericht onderzoek in diverse contexten bouwen we systematisch aan kennisontwikkeling over het versterken van Sociale Kwaliteit. Belangrijk voordeel van de methode van participatief actieonderzoek is de emancipatorische functie: via het onderzoek hebben alle deelnemers de kans ook zichzelf te versterken. Leren en innoveren gaat hand in hand. Naast 'to prove' en 'to improve' werken we ook aan 'to strengthen' (Van Regenmortel, Steenssens & Steen, 2016). Daarbij kiezen we als onderzoekers voor de rol van 'critical friend' (Jansen et al., 2017; Van Regenmortel, Steenssens & Steen, 2016). We zien voor onszelf een verantwoordelijkheid in zichtbaar maken waar het schuurt in de Sociale Kwaliteit van lokale en regionale contexten. Niet om aan te klagen, maar om samen te werken aan verbeteringen.

We zijn niet eenkennig in de keuze van onderzoeksmethoden. *Appreciative Inquiry*, *Design Thinking* en *Ontwerpgericht onderzoek* horen bijvoorbeeld eveneens tot het repertoire. Ook dat zijn methoden die bij uitstek passen bij een gerichtheid op verbetering en innovatie van lokale en regionale praktijken.

De inspiratiebronnen

In ons onderzoek naar het versterken van Sociale Kwaliteit laten we ons, naast de theorie over Sociale Kwaliteit graag inspireren door twee andere theoretische benaderingen: de *Capability Approach* en het *Empowermentparadigma*. Het voert voor nu te ver om deze uitvoerig toe te lichten. Ik beperk me tot een korte omschrijving.

De *Capability Approach* zoals ontwikkeld door Sen (1999) en Nussbaum (2012) biedt een allesomvattend denkkader over de ontwikkeling van mensen. Net als de theorie van Sociale Kwaliteit gaat deze benadering uit van een wisselwerking tussen individu en omgeving: de ontwikkeling van een mens vindt plaats in wisselwerking met zijn omgeving. De *Capability Approach* biedt een integraal perspectief op menselijke ontwikkeling en kwaliteit van leven en past daarmee in onze ogen bij de holistische benadering van sociaal werk (Jansen & Verharen, 2017). In plaats van het functioneren van mensen centraal te stellen zoals dat bijvoorbeeld gebeurt in het concept van positieve gezondheid (Huber et al., 2011), kijkt deze benadering naar de reële mogelijkheden van mensen en de invloed van persoonlijke-, omgevings- en sociale factoren. Dat wat een mens met zijn vermogens in zijn context waar kan maken van zijn aspiraties staat centraal. Met ons onderzoeksthema 'Versterken van Sociale Kwaliteit' leggen wij het accent op de invloed van sociale factoren op de ontwikkeling en kwaliteit van leven van individuen. De theorie van Sociale Kwaliteit biedt ons aanvullend op de *Capability Approach* houvast in het vinden van concrete aanknopingspunten voor de invloed van de sociale omgeving op de ontwikkeling van mensen (Philips, 2011). De *Capability Approach* is een belangrijke inspiratiebron, omdat deze ons helpt oog te houden voor waar het in wezen om gaat: het welzijn van mensen. Sociale Kwaliteit draagt daar aan bij.

Sociale empowerment is een van de voorwaarden van Sociale Kwaliteit. *Empowerment* is door Rappaport (1984, p. 3) omschreven als “(...) a process: the mechanism by which people, organizations and communities gain mastery over their lives”. Het gaat om processen van versterking en verbinding van individuen, groepen, organisaties en de samenleving (Van Regenmortel, 2011). De toevoeging ‘sociaal’ aan de voorwaarde sociale empowerment in de theorie van Sociale Kwaliteit benadrukt het belang van de ondersteuning van sociale relaties en structuren in processen van empowerment. Men kan een ander niet empoweren, maar het proces van empowerment kan wel worden ondersteund of belemmerd. *Empowerment* is voor ons een belangrijke inspiratiebron vanwege de gerichtheid op krachten met erkenning voor kwetsbaarheid en (on)macht. Het paradigma is fraai tot handelingskader voor sociaal werkers uitgewerkt in:

- ‘Krachtwerk’ waarbij Wolf (2016) krachtgericht werken verbonden heeft aan de theorie van Sociale Kwaliteit.
- ‘Bind-Kracht’, specifiek gericht op het werken met mensen in armoede (Vansevenant, Driessens & Van Regenmortel, 2014).

Empowerment inspireert ons niet alleen in onderzoek naar het versterken van de mogelijkheden van mensen in kwetsbare omstandigheden, maar ook in de manier van onderzoek bedrijven. Met onze voorkeur voor een participatieve aanpak dragen we bij aan empowerment van alle deelnemers (docenten, studenten, professionals, beleidsmakers, burgers) en sluiten we aan bij de theoretische grondslagen van empowerment onderzoek (Van Regenmortel, Steenssens & Steen, 2016).

Deze drie inspiratiebronnen – *Sociale Kwaliteit*, *Capability Approach* en *Empowerment* – vormen voor ons de theoretische basis waaruit wij putten in al onze activiteiten.

3. ACTIVITEITEN EN PLANNEN

Dit lectoraat bestaat al elf jaar en kent een flinke staat van dienst. Wij bouwen voort op wat is opgebouwd. Wat doen we en met wie? Waar treft u ons aan? Daar wil ik u in dit deel van de rede een doorkijkje in geven.

De Werkplaats Sociaal Domein

Een belangrijk deel van onze projecten krijgt gestalte in de Werkplaats Sociaal Domein Nijmegen. Er zijn 14 van dit soort werkplaatsen in het land, verbonden aan hogescholen en waarin werkveld, onderwijs en onderzoek, met steun van het ministerie van VWS, samen werken aan regionale vragen rond de transformatie van het sociale domein.

Het centrale thema in de Werkplaats Sociaal Domein Nijmegen is 'de formele en informele ondersteuning van burgers in kwetsbare situaties'. In totaal gaat het om 7 onderzoeks- en ontwikkellijnen en iedere lijn bestaat uit parallelle en opeenvolgende projecten.

1. *Van Passend Onderwijs naar Passende Arbeid (Gemeente Nijmegen)*

In Nijmegen werken Joos Meesters, docentonderzoeker vanuit de opleiding Pedagogiek, Bea van Bodegom, docentonderzoeker vanuit de opleiding Ergotherapie, Levi van Dijk, ervaringsdeskundige en tot voor kort Lineke van Hal (nu senior onderzoeker bij het Verweij Jonker Instituut) samen met de gemeente, het ROC, het Werkbedrijf, welzijnsorganisatie Interlokaal-Tandem en jongeren aan het thema 'Van Passend Onderwijs naar Passende Arbeid'. Vanuit de verhalen van jongeren, opgehaald door studenten van de HAN, geven we nu via een actieleartraject met professionals een impuls aan het verbeteren van de ondersteuning van jongeren voor wie participeren in onderwijs en de overgang van onderwijs naar werk niet altijd even vanzelfsprekend is. Marijke van de Vijfeijken van het kenniscentrum Kwaliteit van Leren van de HAN vormt de brug naar de faculteit Educatie, waar studenten op hun stageplaatsen in het onderwijs eveneens met dit thema aan de slag gaan. Jongeren zelf hebben de Vliegende Brigade opgericht om hun perspectief goed voor het voetlicht te brengen bij professionals. Maritza Gerritsen, docentonderzoeker vanuit de deeltijdopleiding Sociaal Werk, bouwt voort op de eerste resultaten van deze lijn met de bedoeling dit uit te werken tot een promotieonderzoek.

2. *Integrale levenskwaliteit (Gemeente Peel en Maas)*

In de gemeente Peel en Maas worden vanuit de verhalen van individuele burgers en gezinnen integrale ondersteuningsplannen ontwikkeld. Maarten Kwakernaak, onderzoeker bij ons lectoraat en Gerald van Koert en Emiel van Beers, docentonderzoekers vanuit Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH) dragen daaraan bij door te onderzoeken hoe creatieve werkvormen kunnen worden ingezet om mensen hun verhaal te laten vertellen. Evaluatie van de geboden integrale ondersteuning met gebruik van de Effectencalculator heeft eveneens een plaats in de samenwerking met de gemeente Peel en Maas. Lokale professionals werken met ons samen aan een werkbare vorm van reflectieve evaluatie. Tot slot worden binnen deze lijn verhalen opgehaald over wat de gemeenschap kan betekenen voor burgers die niet vanzelfsprekend actief deelnemen aan deze gemeenschap.

3. *Aanpak van eenzaamheid en sociaal isolement (Gemeente Heumen)*

Meike Heessels, onderzoeker bij ons lectoraat en Angela Prudon, docentonderzoeker vanuit de opleiding SPH werken samen met buurtnetwerken van burgers, vrijwilligers en met ervaringsdeskundigen en professionals aan het begrijpen en waar mogelijk en wenselijk bestrijden van eenzaamheid en sociaal isolement in de gemeente Heumen. Ook hier vormen de verhalen van inwoners van Heumen de start van het traject. Studenten van de HAN hebben een diverse groep mensen die een verhoogd risico hebben op gevoelens van eenzaamheid geïnterviewd, waaronder mensen met langdurige psychische problemen, statushouders en ouderen. Tevens is in kaart gebracht welk aanbod er in de gemeente is op het thema eenzaamheid en ontmoeting. Binnen enkele specifieke ontmoetingspunten wordt onderzocht op welke wijze de thematiek daadwerkelijk wordt gesignaleerd of bespreekbaar gemaakt. De inzichten die hiermee zijn opgedaan worden binnen een gemeentelijke stuurgroep benut voor het ontwikkelen van een gezamenlijke aanpak van professionals, vrijwilligers en ervaringsdeskundigen passend bij de gemeentelijke context.

4. *Sociale leerprocessen (Gemeente Venlo)*

In Venlo staan de sociale leerprocessen van professionals en burgers centraal in de context van de transformatie in het sociale domein. De systematische inzet van leerprincipes moet leiden tot een leerinfrastructuur, zodat burgers, beroepskrachten en beleidsmakers samen leren en innoveren. Erik Jansen, associate lector bij ons lectoraat onderzoekt samen met Peter Quint, docentonderzoeker bij de deeltijdopleiding Sociaal Werk, in een Large-Scale Action Research de leer- en transformatieprocessen in verschillende leeractiviteiten van beleidsmakers, wijkteamcoördinatoren, wijkteamleden, leercoaches en bewonersondersteuners in de gemeente Venlo. Zo ontstaat inzicht in hoe leren in een netwerk vorm krijgt en versterkt kan worden. Mieke Ehlebracht en Han Rottink van HAN-VDO werken als co-onderzoekers en facilitators van leerprocessen mee in dit traject bij de gemeente Venlo.

5. **Evalueren van Sociale Interventies (landelijke ontwikkelijn)**

Maarten Kwakernaak geeft leiding aan deze belangrijke onderzoekslijn in de werkplaats. Diverse gemeenten en organisaties weten ons te vinden om met de Effectencalculator de waarde van vernieuwende aanpakken te evalueren. Met dit evaluatie-instrument brengen we in beeld wat een aanpak te weeg brengt voor een persoon of gezin, maar ook wat deze kost of bespaart. Dit doen we in dialoog, vanuit perspectief van direct betrokkenen. De Effectencalculator is ontwikkeld om interventies gericht op individuele casuïstiek te evalueren. Momenteel ontwikkelen wij een nieuw instrument om collectieve interventies te evalueren, samen met Sociaal Wijkteam Hatert Nijmegen, Jochum Deuten Advies & Onderzoek, Ecorys, Sociaal Werk Nederland, Interlokaal-Tandem, Buurtplein Doetinchem en HAN VDO. Zeker in het versterken van Sociale Kwaliteit, waar het vaak om gaat om collectieve aanpakken, is het van groot belang over een adequaat en passend evaluatie-instrument te beschikken.

6. **Eenzaamheid en sociaal isolement (landelijke ontwikkelijn)**

Veel interventies om eenzaamheid te voorkomen of op te lossen blijken niet effectief. Dit komt omdat de interventies niet aansluiten op de (hulp)vraag. Daarom hebben de Wmo-werkplaatsen (voorlopers van de Werkplaatsen Sociaal Domein) een aanpak ontwikkeld die niet gericht is op de oplossing, maar op de zoektocht naar wat iemand eenzaam of geïsoleerd maakt. De doorontwikkeling en implementatie van deze aanpak staat centraal in deze landelijke lijn, onder leiding van Meike Heessels. Samen met Janneke Peelen, docentonderzoeker van SPH en Johannes Hermsen van Sociale Studies Deeltijd, Stichting Welzijn Lingewaard, KBO en Stichting Lezen en Schrijven ontwikkelt zij een onderwijsmodule als onderdeel van het ZonMw-project Veilig Ouder Worden van het lectoraat Innovaties in de Care van de HAN. Met Maaike Hermsen, associate lector bij HAN SOCIAAL, traint zij professionals en vrijwilligers en adviseert zij de GGD over het kwalitatief onderzoeken van eenzaamheid in Den Helder zodat zij de aanpak daar kunnen implementeren. Het spel Kletsborden dat HAN SOCIAAL samen met docenten, studenten en ervaringsdeskundigen ontwikkelde om in gesprek te komen over sociaal contact wordt binnen deze landelijke lijn in diverse contexten getest en doorontwikkeld.

7. **Armoede (regionale ontwikkelijn)**

Met het thema Armoede voegen we een nieuwe onderzoekslijn aan de werkplaats toe. Sociaal economische zekerheid is een van de vier voorwaarden van Sociale Kwaliteit. In deze rede heb ik laten zien dat voor veel mensen niet of beperkt aan deze voorwaarde wordt voldaan met ingrijpende gevolgen voor de kwaliteit van leven van deze mensen en de Sociale Kwaliteit van hun omgeving. Sociaal werkers richten zich van oudsher op de verwevenheid van de materiële en immateriële aspecten van het leven van mensen, maar in de ontwikkeling van het sociaal werk is de aandacht voor het materiële naar de achtergrond verschoven (Verharen, 2015; Verharen, 2010). Het is voor versterking van het beroep van belang om dit terug te pakken, omdat onder meer hierin het

onderscheidende en de meerwaarde van het sociaal werk gelegen is; het sociaal werk hierin verschil kan maken voor mensen in omstandigheden van kwetsbaarheid. Samen met Carinda Jansen, vanuit de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD) ben ik de afgelopen maanden met verschillende partijen in gesprek geweest om de vragen te articuleren rond dit thema en om aan een netwerk te bouwen om samen te werken aan armoedebestrijding in de regio van de HAN. Inmiddels is een eerste project gehonoreerd met een subsidie van ZonMw. In dit project werken Carinda Jansen, Meike Heessels en Ida van Asselt en Lobke Havens (respectievelijk vanuit Pedagogiek en Ergotherapie en beiden verbonden aan het lectoraat Zorg voor Mensen met een Verstandelijke Beperking) samen met de gemeente Nijmegen, Interlokaal-Tandem en ervaringsdeskundigen aan het verbeteren van de ondersteuning bij financiële zelfredzaamheid van zelfstandig wonende jongvolwassenen met een lichte verstandelijke beperking.

Zwaartepunten van de HAN

De HAN heeft in het Instellingsplan 2016-2020 gekozen om thematische verdieping aan te brengen in haar onderwijs en onderzoek door middel van de zwaartepunten Health, Smart Region en Sustainable Energy & Environment (SEE). Aan deze thema's wordt onder meer een impuls gegeven door zogenaamde 'icoonprojecten'. Met onze activiteiten gericht op het versterken van Sociale Kwaliteit sluiten we aan bij twee zwaartepunten van de HAN: Smart Region en Health. Versterken van Sociale Kwaliteit kan vorm krijgen binnen een regio die in staat is om de uitdagingen in die regio het hoofd te bieden door de aanwezige informele en formele krachten te bundelen en te benutten. Momenteel werken we mee aan twee icoonprojecten van de HAN om invulling te geven aan het zwaartepunt Smart Region. In het icoonproject 'Samenwerkend leren over de eigen grenzen heen' ontdekken we wat de werkzame principes in dat samen werken en leren zijn door drie lokale samenwerkingsverbanden te onderzoeken en mee te versterken: Ieder Talent Telt, Het Leerhuis en de Krachtige Regionale Leerkringen. Ontwikkelen van kennis over samenwerken en partnerschap en het verbeteren van samenwerkingspraktijken blijft een belangrijke lijn in dit lectoraat.

Het icoonproject 'Routes naar mobiliteit' van het Centre of Expertise Krachtige Kernen heeft tot doel overdraagbare innovatieve concepten te ontwikkelen om de individuele bereikbaarheid van inwoners en bezoekers van plattelandsgebieden te versterken. Het project dient als vliegwiel voor de vorming van een mobiliteitsnetwerk voor samenwerking aan de ontwikkeling en implementatie van concepten die bijdragen aan de individuele bereikbaarheid van mensen. Als onderdeel van dat icoonproject onderzoeken wij het gezegden 'DNA-profiel van dorpen' in de Achterhoek.

Wanneer wij spreken over Sociale Kwaliteit is mobiliteit vaak een krachtig middel om mogelijkheden te scheppen. Mobiliteit maakt je vrij, onafhankelijk, zelfredzaam, autonoom. En is daarom ook voor sociale professionals interessant en relevant. Een mooi voorbeeld is het project de Reiskoffer. Met de producten uit de Reiskoffer kunnen mensen met beperkte mobiliteit zelfstandig leren reizen met het OV. Met behulp van de instrumenten uit de Reiskoffer – een applicatie, GPS-apparaat en een cursus – kunnen mensen bijvoorbeeld zelf de bus pakken naar hun werk, op bezoek bij familie of cursussen volgen. We werken samen met de twee HAN faculteiten Gezondheid, Gedrag en Maatschappij (GGM) en Faculteit Economie en Management (FEM), bedrijfsleven, een busmaatschappij, gemeenten, provincie en studenten van GGM en FEM aan een onderzoek naar de ervaringen met instrumenten uit de Reiskoffer. Wij zien hier hoe relatief simpele en goedkope hulpmiddelen een positieve impact hebben op de mate van deelname aan het sociale en economische leven. Dát is Sociale Kwaliteit.

Met onze activiteiten in de Werkplaats Sociaal Domein sluiten we ook aan bij het zwaartepunt Health. Voor de verdere invulling van dit zwaartepunt zoeken we de samenwerking met andere lectoraten van de faculteit GGM, het Centre of Expertise Krachtige Kernen, de Zorgalliantie, de Sparkcentres en de Sportbeweging. Binnen deze samenwerking richten we ons op het versterken van de mogelijkheden tot eigen regie van kwetsbare burgers vanuit de invalshoeken interprofessionele samenwerking, samenwerking met informele netwerken en ervaringsdeskundigen en technologie. Kennisontwikkeling op dit thema verbinden we aan het programma van de Zorgalliantie dat voor de komende twee jaar gericht is op participatie, sociale integratie van statushouders, armoede & arbeid en technologie. De inbreng vanuit ons lectoraat in deze samenwerking spitst zich toe op de invloed van de sociale omgeving op gezondheid van mensen.

Promotieonderzoek

Aan het lectoraat zijn vijf promovendi verbonden.

- Sylka Uhlig, docent bij de opleiding Creatieve Therapie, is in de afrondende fase van een onderzoek naar de effecten van RapMuziekTherapie (RMT) op emotieregulatie bij jeugd en kinderen aan de VU.
- Joos Meesters, docent bij de opleiding Pedagogiek is bezig met de afronding van een proefschrift aan de Universiteit voor Humanistiek over een onderzoek naar de informele wereld van jongeren vanuit het perspectief van jongeren zelf.
- Paola de Bruijn, docent bij SPH, doet vanuit de Brunel University London een onderzoek naar de zeggingskracht van het beeld als omgangsvorm in veerkrachtig ouder worden. Het richt zich op de werking van beeldtaal bij het vergroten van welzijn van ouderen.
- Jasper van Houten, docent bij het Instituut voor Sport en Bewegingsstudies verricht onderzoek naar de invloed van belangrijke levensgebeurtenissen op sportparticipatie, verbonden aan de Radboud

Universiteit.

- Gwendolijn Boonekamp, eveneens docent bij het Instituut voor Sport en Bewegingsstudies is vanuit de University of Alicante bezig met een onderzoek naar een nieuwe asset-based methode om de dialoog over actieve leefstijl aan te gaan met vmbo-scholieren.

Partner in projecten

Naast projecten waarvan het lectoraat of andere partners binnen de HAN penvoerder zijn, participeren we ook in projecten van externe partners.

- We leveren een bijdrage aan het ontwikkelen van een kwaliteitsstandaard voor verpleegkundigen over Overbelaste Mantelzorgers; een ZonMw project van IQ healthcare van het Radboudumc.
- We nemen deel aan de expertgroep van het RAAK-publiek project van Zuyd Hogeschool, dat tot doel heeft de maatschappelijke ondersteuning van burgers en hun sociale netwerken te optimaliseren.
- Samen met het lectoraat Zorg voor Mensen met een Verstandelijke Beperking van HAN SOCIAAL, Tandem en de gemeente Nijmegen, werken we mee aan het ZonMw project WijKring waarvan Pluryn penvoerder is: een werkwijze die gericht is op het mogelijk maken van zelfstandig wonen van mensen met een licht verstandelijke beperking.
- In het RAAK-publiek project PowerTools met als penvoerder de Hogeschool Utrecht ontwikkelen en evalueren we gezamenlijk met zorginstellingen, technologiebedrijven en professionals en cliënten technologische tools die empowerment van de cliënten bevorderen.
- In het project Over De Drempel van de Academische Werkplaats Jeugd 'Inside-Out' dragen we bij aan onderzoek naar de mogelijkheden van een app bij de ondersteuning van jongeren in de jeugdzorg rond het 18e levensjaar als zij uit zorg of naar andere zorg gaan.

Plannen

In de komende jaren willen wij het onderzoeksthema van de Werkplaats Sociaal Domein verder uitbouwen: de samenwerking tussen informele en formele partijen in de ondersteuning van mensen in kwetsbare posities en omstandigheden. Daar willen wij zijn!

Dat doen we door meer dan tot dusverre expliciet te focussen op samenwerken gericht op het versterken van Sociale Kwaliteit in lokale en regionale contexten. Hoe wordt deze Sociale Kwaliteit door alle betrokkenen ervaren en wat lijken aanknopingspunten te zijn om deze in samenwerking verder te versterken? Daarbij bouwen we voort op de in het lectoraat ontwikkelde traditie van narratief onderzoek door het leefwereldperspectief als uitgangspunt te nemen. Vanuit verschillende perspectieven willen wij inzicht ontwikkelen in de concepties, de invullingen in de praktijk, van het concept Sociale Kwaliteit

(Jansen et al., 2017). Maatschappelijke kwesties vormen het aanknopingspunt voor het versterken van Sociale Kwaliteit: voornamelijk zijn dat eenzaamheid, mobiliteit, armoede en laaggeletterdheid. In toekomstige projecten zal steeds de rol van professionals, en in het bijzonder die van sociaal werkers, in het versterken van Sociale Kwaliteit onderwerp van onderzoek zijn. Daarmee leveren we ingrediënten voor de opleidingen van de HAN.

Consistent met de gedachte van inclusief onderzoek betekent dit dat we geen ingrediënten leveren voor het onderwijs, maar ze ontwikkelen *samen* met het onderwijs, samen met docenten en studenten. De projecten die wij initiëren of waaraan wij deelnemen dienen niet alleen bij te dragen aan kennis over Sociale Kwaliteit in lokale en regionale contexten, maar ook daadwerkelijk bij te dragen aan het versterken van de voorwaarden van Sociale Kwaliteit: sociaal economische zekerheid, sociale inclusie, sociale cohesie en sociale empowerment. In ons praktijkgericht onderzoek staat het realiseren van maatschappelijke impact voorop. Evalueren van sociale interventies die worden ingezet voor het versterken van Sociale Kwaliteit is en blijft een belangrijk thema binnen het lectoraat.

Samengevat geven wij de komende jaren kleur en invulling aan de volgende onderzoekslijnen:

- Samenwerken aan het versterken van Sociale Kwaliteit rond maatschappelijke kwesties;
- De rol van sociaal werkers in het versterken van Sociale Kwaliteit;
- Evalueren van sociale interventies gericht op het versterken van Sociale Kwaliteit.

Samen werken aan Sociale Kwaliteit

Dit lectoraat staat niet op zichzelf. Gelukkig zou ik willen zeggen. Versterken van Sociale Kwaliteit doe je samen. Bij het beschrijven van de projecten is duidelijk geworden met welke interne en externe partners wij hierin samenwerken. Op programmaniveau spelen ook nog een aantal stakeholders een belangrijke rol. Binnen de HAN zijn dat in de eerste plaats onze collega's in het kenniscentrum HAN SOCIAAL, verbonden aan de lectoraten Zorg voor Mensen met een Verstandelijke Beperking, Werkzame Factoren in de Jeugd- en Opvoedhulp, Levensloopbegeleiding bij Autisme en Sociale en Methodische aspecten van Psychiatrische Zorg. Het kenniscentrum draagt met praktijkgericht onderzoek bij aan de ontwikkeling van kennis, de praktijk en het onderwijs in het sociale domein. In dit onderzoek richt het kenniscentrum zich op vier samenhangende thema's:

- Perspectief van de burger;
- Maatschappelijke ondersteuning;
- Relatie burger-professional;
- Sociale technologie.

Dit zijn ook thema's die in de hiervoor geschetste projecten van het lectoraat aan de orde zijn, in het bijzonder het perspectief van de burger en maatschappelijke ondersteuning.

Het kenniscentrum HAN SOCIAAL houdt zich bezig met praktijkgericht onderzoek. Dat doen we samen met docenten en studenten; met het onderwijs. Op dit moment zijn de bacheloropleidingen Sociaal Pedagogische Hulpverlening en Pedagogiek (Instituut Sociale en Pedagogische Studies) en

Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, Culturele en Maatschappelijke Vorming en deeltijdopleiding Sociaal Werk (Instituut Maatschappelijke en Sociaal Culturele Studies) druk doende om te integreren tot een brede bacheloropleiding sociaal werk. Het kenniscentrum is verbonden aan deze twee Instituten. Naast de masteropleidingen Social Work en Pedagogiek zijn zij voor ons de vaste onderwijspartners in het werken aan sociale vraagstukken vanuit de HAN.

Het kenniscentrum maakt onderdeel uit van de faculteit Gezondheid, Gedrag en Maatschappij. Daar vinden we tal van andere collega's waarmee we coalities smeden om samen de vraagstukken rond Sociale Kwaliteit te lijf te gaan; collega's die werken bij de opleidingen van de Instituten Paramedische Studies, Verpleegkunde Studies en Sport- en Bewegingsstudies; en collega-onderzoekers bij de kenniscentra Duurzame Zorg en Publieke Zaak, het lectoraat Arbeid & Gezondheid en het Centre of Expertise Krachtige Kernen. Ook collega's van andere faculteiten zoals Educatie, Techniek en Economie en Management blijken waardevolle partners te zijn in onze projecten.

Buiten de HAN vinden wij op projectbasis de samenwerking met tal van gemeenten in de regio van de HAN en met diverse zorg- en welzijnsorganisaties, voor een belangrijk deel vertegenwoordigd in de Zorgalliantie. De Adviesraad HAN Sociaal Werk met stakeholders uit het kennisdomein en het werkveld helpt ons om de lijnen voor de lange termijn uit te stippelen. Om onze lokale en regionale kennisontwikkeling te verbinden aan landelijke kennisontwikkeling hechten wij aan de samenwerking met onze collega's van de andere dertien Werkplaatsen Sociaal Domein in Nederland, met de kennisinstituten Movisie, Nji en Vilans o.a. rond het programma Integraal Werken in de Wijk, met de lectoren vertegenwoordigd in het landelijk lectorenplatform Sociaal Werk, de bijzondere leerstoel Grondslagen van het Maatschappelijk Werk aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht, de Academische Werkplaats Sociaal Werk van Tranzo aan Tilburg University en de Academische Werkplaats Jeugd 'Inside-Out' in Nijmegen.

Being there

Het lectoraat Versterken van Sociale Kwaliteit gaat u aantreffen! *Being there* waar mensen in kwetsbare omstandigheden leven en de Sociale Kwaliteit onder druk staat. *Being there* in de dagelijkse praktijk van professionals, vrijwilligers en burgers. *Being there* waar onderwijs en onderzoek met die praktijk samen willen en kunnen werken aan het versterken van Sociale Kwaliteit gericht op het verbeteren van het perspectief van mensen die op achterstand staan. *Being there* als partner van het sociaal werk voor wie het signaleren en aanpakken van factoren die van invloed zijn op het ontstaan en voortbestaan van ondermijnende achterstanden een belangrijke beroepsopgave is.

DANKWOORD

Ter afsluiting van deze rede wil ik graag een woord van dank uitspreken. Om te beginnen veel dank aan het College van Bestuur van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, Kees Boele, Diana de Jong en Frank Stöteler, en de faculteitsdirecteur Saskia van der Lyke die het mij vorig jaar toevertrouwen om leiding te gaan geven aan dit lectoraat. Dank aan de directeuren van het Instituut Sociale en Pedagogische Studies, Annet Laarman, en van het Instituut Maatschappelijke en Sociaal Culturele Studies, Jetty Schaap, voor het samen werken aan een optimale verbinding tussen onderzoek en onderwijs in het sociale domein. Annet en Jetty, ook dank voor jullie feedback op een eerdere versie van deze rede.

Een jaar geleden werd ik bijzonder aangenaam verrast door de ontdekking dat het kernteam van dit lectoraat bestaat uit vier personen die bruisen van energie, enthousiasme, creativiteit en ondernemendheid en op professioneel hoogwaardige wijze vorm geven aan het onderzoeksprogramma van het lectoraat. Op de eerste plaats is dat Erik Jansen, associate lector. Als kenner van de *Capability Approach* is hij van onschatbare waarde voor de theoretische fundering van onze activiteiten. Erik, het is een feest om met je samen te werken, samen te bouwen, samen leiding te geven aan ons lectoraat. Ten tweede de onderzoekers Meike Heessels en Maarten Kwakernaak die niet alleen fantastisch werk leveren in diverse projecten, maar ook heel belangrijk zijn in het ontwikkelen en uitdragen van waar we als lectoraat voor willen staan. En *last but not least*, Helmie Kayser, rots in de branding vanuit het secretariaat en onmisbaar in het dagelijks reilen en zeilen van ons lectoraat. Veel dank ben ik verschuldigd aan dit team én aan Martha van Biene, de voormalig lector. Zij hebben in de afgelopen jaren samen gebouwd aan de stevige fundamenten van dit lectoraat, waar we onder de nieuwe naam 'Versterken van Sociale Kwaliteit' met trots op zullen voortbouwen.

Naast deze relatief kleine kern bestaat het lectoraat uit een schil van docentonderzoekers waarmee we samen onze projecten uitvoeren of die als promovendus aan ons lectoraat verbonden zijn. Veel dank aan Emiel van Beers, Bea van Bodegom, Gwendolijn Boonekamp, Paola de Bruijn, Mieke Ehlebracht, Maritza Gerritzen, Johannes Hermsen, Jasper van Houten, Carinda Jansen, Gerald van Koert, Joos Meesters, Janneke Peelen, Angela Prudon, Peter Quint, Han Rottink en Sylka Uhlig voor de inspirerende en vruchtbare samenwerking. Ik kijk uit naar hoe we de komende jaren samen verder bouwen aan het Versterken van Sociale Kwaliteit!

Jaarlijks werkt ook een flink aantal studenten van de HAN mee in onze projecten. Dank voor jullie enthousiasme, inzet en betrokkenheid. Ons werk wordt er beter door: door jullie input en doordat we zo ook bijdragen aan jullie ontwikkeling tot startbekwame professionals die verschil kunnen gaan maken in Sociale Kwaliteit.

Wij hechten er aan in onze projecten samen te werken met ervaringsdeskundigen. Ik wil hen in het bijzonder bedanken voor hun vertrouwen, openheid en partnerschap. Keer op keer merken wij dat wij enkel echt van waarde kunnen zijn in co-creatie met jullie.

Praktijkgericht onderzoek bestaat bij de gratie van goede relaties met het werkveld, met bestuurders, beleidsmedewerkers, professionals, vrijwilligers en ervaringsdeskundigen. Het is onmogelijk alle partners op te noemen, maar een speciaal woord van dank aan de gemeenten Nijmegen, Heumen, Peel en Maas en Venlo voor de intensieve en inspirerende samenwerking in de Werkplaats Sociaal Domein en aan alle partijen vertegenwoordigd in de Zorgalliantie, waarmee we een krachtige kennis- en ontwikkelcoalitie vormen in de regio van de HAN. Dank aan Joke Abbring, programmamanager van de Zorgalliantie en het Centre of Expertise Krachtige Kernen voor het samen zoeken naar slimme en zinvolle verbindingen tussen werkveld, onderwijs en onderzoek.

Bij Kenniscentrum HAN SOCIAAL ben ik verzekerd van een hartelijke en deskundige onderzoeksomgeving. Veel dank voor de samenwerking aan mijn collega-lectoren Marion van Hattum, Maaike Hermsen, Bauke Koekoek en Jan-Pieter Teunisse, beleidsmedewerker onderzoek Cécile Nijsten, Steffi Geenen en Sylvia Hendriks van het secretariaat en alle (docent)onderzoekers.

Ik ben niet de enige die druk is geweest met de voorbereidingen van deze installatie. Annelies Peters, Cécile Nijsten, Astrid Bannink en Helmi Kayser dank ik van harte voor hun bijdrage hieraan. Steevast kreeg ik goede zin van onze voorbereidingsbijeenkomsten! Marion van Hattum, Erik Jansen en Tine van Regenmortel waren bereid mee te lezen in het schrijfproces van deze rede. Dank voor jullie kritische en deskundige blik en waardevolle suggesties.

Ook mijn mogelijkheden in het leven worden voor een belangrijk deel beïnvloed door de mensen om mij heen. Ik ben rijk met mijn kring van familie en vrienden. Fijn dat jullie er vandaag zijn. Lieve Nico, alle stappen in mijn loopbaan hebben we steeds samen gezet. Zo ook de constatering vorig jaar dat ik deze kans niet mocht laten lopen. We hadden gelijk. Dank voor alle ruimte en steun die je mij geeft.

Ik draag deze rede op aan mijn moeder. Zij leerde mij als kind al oog te hebben voor verschil in de mogelijkheden van mensen. Lieve mam, wat was je hier nog graag bij geweest. Dank voor je wijze lessen in mijn jeugd, dagelijks na het avondeten, samen aan de keukentafel.

BRONNEN

- Abma, T. A., Pittens, C. A.C.M., Visse, M., Elberse, J. E. & Broerse, J. E. W. (2014). Patient involvement in research programming and implementation. A responsive evaluation of the Dialogue Model for research agenda setting. *Health Expectations*, 18, 2449-2464.
- Baart, A. (2001). *Een theorie van de presentie*. Utrecht: Lemma.
- Baart, A. (2013). Kwetsbaarheid mag meer aandacht krijgen. *Sociale Vraagstukken*. www.socialevraagstukken.nl.
- Bakker, K. (1999). Sociale kwetsbaarheid en sociale competentie: een kaderstelling. In: Bakker, K., Pannebakker, M. & Snijders, J. *Kwetsbaar en competent. Sociale participatie van kwetsbare jeugd. Theorie, beleid en praktijk*. Utrecht: NIZW.
- Biene, M. A. W., van (2007). *Wijk = Business. Burgergericht wordt service op MAAT*. Intreerede. Nijmegen: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.
- Bijl, R., Boelhouwer, J., Pommer, E. & Sonck, N. (2013). *De sociale staat van Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Boog, B. (2007). Handelingsonderzoek of Action Research. *KWALON*, 12 (1) 13-19.
- Brummel, A. (2017). *Sociale verbinding in de wijk. Mogelijkheden voor sociale inclusie van wijkbewoners met een lichte verstandelijke beperking of psychische aandoening*. Proefschrift Radboud Universiteit Nijmegen. Delft: Eburon.
- Coenen, H. (2012). *Exemplarisch handelingsonderzoek*. Herziene uitgave onder redactie van Ben Valkenburg en Marianne Coenen-Hanegraaf. Uitgeverij Jan van Arkel.
- Den Hartog, J. & Smets, J. (2011). *De Sociale Kwaliteit van Brabant. Condities voor dynamiek en innovatie*. Tilburg: PON.
- Engbersen, G.B.M. (2003). De armoede van sociaal kapitaal. *Economisch-Statistische Berichten*, 88 (4398) <http://www.godfriedengbersen.com/wp-content/uploads/ESB-De-armoede-van-sociaal-kapitaal.pdf>.

- Engbersen, R. & Rensen, P. (2014). *Help mij het zelf te doen. Een pleidooi voor methodisch werken aan actief burgerschap*. Utrecht/ Den Haag: Movisie/ Platform31.
- Ewijk, H. van (2014). *Omgaan met sociale complexiteit. Professionals in het sociale domein*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Ewijk, H. van (2012). Sociaal werkers moeten niet therapeutiseren. *Sociale vraagstukken*. www.socialevraagstukken.nl.
- Fransen, M.P., Stronks, K. & Essink-Bot, M.L. (z.d.) *Gezondheidsvaardigheden: Stand van Zaken*. Amsterdam: Afdeling Sociale Geneeskunde AMC, Universiteit van Amsterdam.
- Geuns, R. (2017). *Effectieve armoede-interventies. Lessen uit de gedragsleer*. Keynote lezing bij De Schuldenuniversiteit. [Schuldenlabo70.nl](http://schuldenlabo70.nl).
- Gezondheidsraad (2014). *Sociaal werk op solide basis*. Den Haag: Gezondheidsraad.
- Greef, M., Segers, M. & Nijhuis, J. (2017). *Feiten & Cijfers Geletterdheid 2016. Overzicht van de gevolgen van laaggeletterdheid en de opbrengsten van investeringen voor samenleving en individu*. Stichting Lezen & Schrijven.
- Hal, L., van Meershoek, A., Nijhuis, F. & Horstman, K. (2013). Disembodied Abilities: sick role and participation in 'activating' return to work practices. *Social Science & Medicine*. Vol 96 9-16.
- Hargreaves, A. & Fullan, M. (2013). The power of professional capital. With an investment in collaboration, teachers become nation builders. *JSD*, 34(3) 36-39.
- Hawkins, R.L. & Mauer, K. (2012). Unravelling Social Capital: Disentangling a Concept for Social Work. *British Journal of Social Work*, 42, 353-370.
- Heijst, A. van (2008). *Iemand zien staan. Zorghethiek over erkenning*. Kampen: Uitgeverij Klement.
- Hermesen, M., Asselt-Goverts, I. van, Hal, L. van, Hees, M. van, Oostaaijen, E. & Vogels, P. (2017). *Ervaringskracht. Inspirerende verhalen uit de Leerwerkplaats Ervaringsdeskundigheid*. Nijmegen: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

- Huber, M., Knottnerus, J. A., Green, L., Horst, H. van der, Jadad, A.R., Kromhout, D., Leonard, B., Lorig, K., Loureiro, M.I., Meer, J.W.M van der, Schnabel, P., Smith, R., Weel, C. van & Smid, H. (2011). How should we define health? *BMJ*, 343: d4163.
- IFSW (2014) *Global Definition of Social Work*. www.ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/ Geraadpleegd op 14-3-2017.
- Jansen, E., Baur, V., De Wit, M., Wilbrink, N. & Abma, T. (2015). Co-designing collaboration: Using a partnership framework for shared policymaking in geriatric networks. *Journal of Action Research*, 13, 65-83.
- Jansen, E., Sprinkhuizen, A., Veldboer, L., Verharen, L. & Waal, V. de (2017). *Kwesties en keuzes in wijkgericht werken*. Utrecht: Movisie/ Werkplaatsen Sociaal Domein.
- Jansen, E., Veldboer, L. & Verharen, L. (2017). Samenwerken met informele netwerken als opdracht. In: Jansen, E., Sprinkhuizen, A., Veldboer, L., Verharen, L. & Waal, V. de (2017). *Kwesties en keuzes in wijkgericht werken*. Utrecht: Movisie/ Werkplaatsen Sociaal Domein.
- Jansen, E. & Verharen, L. (2017). *Operationalizing the Capability Approach for social work practice and research*. Paper presented at the 2017 European Conference for Social Work Research, April 19-21, Aalborg Denmark.
- Jonge, E. de (2016). De vierde dimensie. Het belang van collectieve professionaliteit en collectieve professionalisering. *Vakblad sociaal werk*, 6, 5-8.
- Jungmann, N. & Wesdorp, P. (2017). *Mobility Mentoring. Hoe inzichten uit de hersenwetenschap leiden tot een betere aanpak van armoede en schulden*. Den Haag: Platform31.
- Kremer, M., Went, R. & Knottnerus A. (2017). *Voor de zekerheid. De toekomst van flexibel werkenden en de moderne organisatie van arbeid*. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
- Laan, G. van der (1990). *Legitimatatieproblemen in het maatschappelijk werk*. Utrecht: SWP.
- Landelijk Opleidingsdocument Sociaal Werk (2017). Amsterdam Zuid-Oost: Uitgeverij SWP.
- Leest, J. & Baart, A. (2016). Van de kop en de schotel. Een voorstel voor een presentiespecifieke verrijking

van het profiel van de sociale professional. In: Verhaar, K., Berk, M. & Van den Bergh, J. *A new cup of T. Social work in innovation*. Hilversum: Concept uitgeefgroep.

Linders, L. & Verharen, L. (verschijnt in 2017). *Missie Sociaal Werk. Denken over Professionaliteit Sociaal Werk*. Utrecht: lectorenplatform Sociaal Werk.

Lorenz, W. (2017). *Social Work Research and Accountable Practice – Challenging Dogma in Uncertain Times*. Keynote at the 2017 European Conference for Social Work Research, April 19-21, Aalborg Denmark.

Migchelbrink, F. (2016). *De kern van participatief actieonderzoek*. Amsterdam: SWP.

Montizaan, R. (2017). *Laagopgeleiden moet langer doorwerken dan hoogopgeleiden*. NOS.

Mullainathan, S. & Shafir, E. (2013). *Schaarste. Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen*. Amsterdam: Maven Publishing.

Nussbaum, M. (2012). *Mogelijkheden scheppen. Een nieuwe benadering van de menselijke ontwikkeling*. Amsterdam: Ambo/Anthos.

Oude Vrielink, M., Kolk, H. van der & Klok, P., J. (2014). *De vormgeving van sociale (wijk)teams. Inrichting, organisatie en vraagstukken*. Den Haag: Platform31.

Peeters, P.H. (2016). De regels belemmeren je te zien wat je eigenlijk moet doen. Interview met Andries Baart. *Zorg + Welzijn*, 22(1-2) 8-10.

Philips, D. (2011). The Individual and the Social: A Comparative Study of Quality of Life, Social Quality and Human Development Approaches. *International Journal of Social Quality* 1(1) 71–89.

Putnam, R. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.

Rademakers, J. (2014). *Gezondheidsvaardigheden. Niet voor iedereen vanzelfsprekend. Kennissynthese*. Utrecht: Nivel.

Rappaport, J. (1984). Studies in empowerment: Introduction to the issue. *Prevention in Human Services*, 3, 1–7.

Regenmortel, T. van (2015). De psychologische dimensie van armoede. *Tijdschrift Karakter*. 51,8-10.

- Regenmortel, T. van (2011). *Lexicon van Empowerment*. Marie Kamphuis Lezing. Utrecht: Marie Kamphuis Stichting.
- Regenmortel, T. (2009). Empowerment als uitdagend kader voor Sociale Inclusie en moderne zorg. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 18(4) 22-42.
- Regenmortel, T. van, Steenssens, K. & Steens, R. (2016). Empowerment onderzoek: een kritische vriend voor sociaal werkers. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 25(3) 4-23.
- Robeyns, I. (2005). The capabilities approach: a theoretical survey. *Journal of Human Development*, 6, 93-117.
- Schilder, L. (2014). De maatschappelijk werker als gezagsdrager. Marie Kamphuis Lezing. Utrecht: NVMW <http://www.mariekamphuisstichting.nl/portret/mariekamphuislezing2013.pdf>.
- SCP (2016). *Armoede in kaart*. digitaal.scp.nl/armoedeinkaat2016/de_omvang_van_armoede Geraadpleegd op 4-7-2017.
- Sen, A. (2009). *The Idea of Justice*. Cambridge, MA: The Belknap Press.
- Sen, A. (1999). *Development as Freedom*. Oxford University Press.
- Sennett, R. (2012). *Together. The rituals, pleasures and politics of cooperation*. New Haven, Connecticut: Yale University Press.
- SER (2017). *Opgroeien zonder armoede*. Advies 17/03. Den Haag: Sociaal-Economische Raad
- Siltaniemi, A. & Kauppinen, M.-L., (2005). *European Network Indicators of Social Quality. ICSW Report*. Amsterdam: European Foundation on Social Quality.
- Spierts, M. (2017). *Pleidooi voor een democratisch sociaal werk*. Marie Kamphuis Lezing <http://www.mariekamphuisstichting.nl/portret/mariekamphuislezing2017.pdf>.
- Sprinkhuizen, A. (2012). *Kaders en contexten van sociaal werk*. In: Sprinkhuizen, A. & Scholte, M. De sociale kwestie hervat. De Wmo en sociaal werk in transitie. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Trappenburg, M. (2016). In defence of professional care. Key note lecture, Zwolle, August 26th 2016. *6th International conference on Social Work and Sociology*.

- Vansevenant, K. en Regenmortel, T. van (2014). Bind-Kracht in armoede. Boek 2. *Krachtgerichte hulpverlening in dialoog*. Leuven: Lannoo Campus, 7e druk.
- Verkooijen, L. (2006). *Ondersteuning Eigen Regievoering & Vraaggestuurde Zorg*. Jutrijp: Verkooijen en Beima.
- Verharen, L. (2016). Gezond met Sociaal Werk. Marie Kamphuis Lezing 2015. *Maatwerk*, jaargang(editie) 2-16.
- Verharen, L. (2013). Professionele kracht in de transitie jeugdzorg: Gewoon doen! In: Hooghiemstra, E. & Verharen, L. *De kracht van het alledaagse. Terug naar de logica van het gezin en de professional in de transitie jeugdzorg*. Lectorale redes. 's-Hertogenbosch: Avans Hogeschool.
- Verharen, L. (2010). *Psychosociale hulpverlening voor naasten van traumapatiënten*. Doorbreken van de cirkel van verdriet. Proefschrift Universiteit voor Humanistiek. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Verkenningcommissie Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs (2016). *Meer van Waarde. Kwaliteitsimpuls en ontwikkelrichting voor het hoger sociaal agogisch onderwijs*. Den Haag: Vereniging Hogescholen.
- Vliet, K. van, Grotendorst, A. & Roodbol, P. (2016). *Anders kijken, anders leren, anders doen. Grensoverstijgend leren en opleiden in zorg en welzijn in het digitale tijdperk*. Diemen: Zorginstituut Nederland.
- Vrooman, C., Gijsberts, M. & Boelhouwer, J. (2014). *Verschil in Nederland*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Willemsen, C. (2008). *De kopse kant van Nijmegen. Vijftig jaar Akademie voor Educatieve Arbeid, 1956-2006*. Nijmegen: Valkhof Pers.
- Wolf, J. (2016). *Krachtwerk. Methodisch werken aan participatie en zelfregie*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Wolff, J. & De-Shalit, A. (2013). *Disadvantage*. Oxford: Oxford University Press.
- WRR (2017) *Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid*. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

Dr. Lisbeth Verharen studeerde Maatschappelijk Werk en Algemene Sociale Wetenschappen. Zij werkte als maatschappelijk werker, docent,

curriculumcoördinator, onderzoeker en is aan de Universiteit voor Humanistiek gepromoveerd op een onderzoek naar psychosociale hulpverlening voor naasten van traumapatiënten.

Lisbeth Verharen was lector Jeugd, Gezin & Samenleving bij Avans Hogeschool en richtte zich op de rol van professionals in het benutten en versterken van de krachten van jeugdigen, gezinnen en hun sociaal netwerk. Daarnaast was zij associate lector bij het Lectoraat Acute Intensieve Zorg van de HAN.

Vanuit het aangesloten Kenniscentrum Duurzame Zorg en het HAN Instituut Verpleegkundige Studies is onder haar leiding in 2015 onder meer het project 'Familiogerichte Zelfmanagementondersteuning' uitgevoerd.

Als HAN-lector Versterken van Sociale Kwaliteit richt zij zich op de ondersteuning van mensen in kwetsbare omstandigheden, in het bijzonder de samenwerking daarbij tussen informele en formele netwerken en het versterken van samenredzaamheid.

De mens als sociaal wezen is de primaire focus van het Lectoraat Versterken van Sociale Kwaliteit. Het streven is om daar in het sociale domein aanwezig te zijn, waar het leven van mensen zich ook daadwerkelijk afspeelt. Waar sociale kwaliteit tot uitdrukking komt en waar mensen sociale kwaliteit creëren. Sociaal economische zekerheid, sociale inclusie, sociale cohesie en sociale empowerment zijn de condities daarvoor. Het lectoraat is gericht op sociale kwaliteit als middel om achterstellingen te doorbreken en om reële perspectieven voor mensen in kwetsbare omstandigheden te creëren.

Being there waar de sociale kwaliteit onder druk staat.

Being there waar informele en formele partijen samen willen bijdragen aan het versterken van sociale kwaliteit.

Being there als het gaat om de rol van sociaal werk daarin en het versterken van sociaal werk.